

Истисқо намози

17:00 / 25.11.2025 18473

«Истисқо» сўзи арабча сўз бўлиб серобчилик, суғориш талаб қилиш маъносини англатади. Одатда, кутиб турилган сувнинг келиши кечикса уни талаб қилишга айтилади.

Истисқо уч хил бўлади.

Биринчиси, ёлғиз-ёлғиз ёки жамоат бўлиб дуо қилиш.

Иккинчиси, намоздан кейин дуо қилиш.

Учинчиси, икки рақъат намоз ўқиб, Жума хутбасига ўхшаш икки хутба айтиб серобчилик сўраш. Сероб бўлгунча қайта-қайта истисқо қилинаверади.

Аллоҳ таоло: «Ва Мусо ўз қавмига серобчилик талаб қилганини эсла: Бас, Биз, асонгла тошни ур, дедик. Бас, ундан ўн иккита булоқ отилиб чиқди»,

деган.

Шарҳ: Ушбу ояти каримадан Ислом умматидан аввалги умматларда ҳам истисқо бўлганлиги кўриниб турибди.

Мусо алайҳиссалом бошчиликларидаги Бани Исроил Тийҳда, саҳрода адашиб қолганда, жуда ҳам қаттиқ чанқаганларида, у зот ўз қавмлари учун Аллоҳдан сув сўраганлар. Ўшанда Аллоҳ таоло у зотга, қўлингдаги асонг билан тошни ур, деб амр қилган. Мусо алайҳиссалом асолари билан кийимларини олиб қочган тошни урганлар. Ўшанда у тошдан ўн иккита булоқ отилиб чиққан. Чунки, Бани Исроил ўн иккита сибт – қабила - дан иборат эди.

Исҳоқ розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Мени Валид ибн Утба Мадинага амир бўлиб турганда Ибн Аббоснинг ҳузурига Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг истисқо намозлари ҳақида сўраш учун юборди. Бас, у: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзларини хор тутган ҳолларида, товозуъ ва тазарруъ қилган ҳолларида намозгоҳга чиқдилар. Кейин минбарга кўтарилдилар. Сизларнинг мана бу хутбаларингизга ўхшатиб, хутба қилмадилар. Лекин, дуо, тазарруъ ва такбирда бардавом бўлдилар. Кейин ийдда ўқийдиганга ўхшатиб икки ракъат намоз ўқидилар», деди». Сунан эгалари ривоят қилган.

Шарҳ: Аввало ривоят соҳиби Исҳоқ розияллоҳу анҳу билан яқиндан танишиб олайлик:/Исҳоқ исмли бу киши, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг саҳобаларидан эдилар. Абдон исмли киши, Холид ибн Абдуррахмон орқали, Исҳоқ ривоят қилган ҳадисларни жамладилар.

Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳу, Ислом умматининг илм денгизи, лақабини олган эдилар. У киши бор жойда биров илмдан оғиз оча олмас эди. Мана, ўша даврда Мадинаи Мунавварага амир бўлган Валид ибн Утба розияллоҳу анҳу ҳам, ўзлари билсалар ҳам, атрофларидан кишилар билса ҳам, янада таъкидлаб олиш учун Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳунинг ҳузурларига Исҳоқ розияллоҳу анҳуни юбориб, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Истисқо намозлари қандоқ бўлганини сўрамоқдалар.

Ислом умматининг илм денгизи Абдуллоҳ ибн Аббос эса, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг истисқо намозлари қандоқ бўлганини васф қилиб бериш давомида, ўша вақтда бўлган баъзи ўзгаришни, хутбани бошқача қилишни, танқид ҳам қилиб ўтмоқдалар.

Ушбу ривоятдан олинадиган фойдалар:

1. Ҳукмдорлар уламоларни ҳурмат қилиб улардан ишларни қандоқ қилиб шариятга, суннатга мувофиқ бўлиши ҳақида сўраб, маслаҳат олиб туришлари кераклиги.
2. Истисқо учун чиқадиган кишилар ўзларини хору-зор тутмоқликлари кераклиги. Бу нарса кийинишда, юриш-туришда, ўзини тутишда ва муомалаю бошқа нарсаларда кўзга кўриниб туриш керак. Чунки, бировга иши тушган одам, ўша одамнинг олдида ўзини хор тутса иши осон битади. Аллоҳга иши тушиб, У зотдан сув, серобчилик сўраш илинжида турганлар ҳам ўзларини хор тутсалар иншааллоҳ ишлари осон битади.
3. Истисқо учун чиқадиган кишилар тавозуъли бўлишлари кераклиги. Чунки, товозуъ ҳамда дуо, бир нарса сўраш одобларидан ҳисобланади.
4. Истисқо учун чиқадиган кишилар тазарруъ ила туришлари. Чунки, бу иш тазарруъ–Аллоҳга чин дилдан қаттиқ ёлборишсиз битмайди.
5. Истисқо намозгоҳда бўлгани яхшилиги. Пайғамбар алайҳиссаломнинг намозгоҳлари Мадинадан минг зироъ масофа узоқда бўлган. Чунки, истисқога ҳамма аҳоли, ҳатто эмузукли бувакларни ҳам, уй ҳайвонларини ҳам олиб чиқиб, уларнинг ҳам хору-зор, муҳтож эканларини изҳор қилиб туриб истисқо – серобчилик сўраш – амалга оширилади. Бу ҳолат, албатта, шаҳар ичидаги масжидда юзага келмайди.
6. Аввал имом минбарга чиқиб, узоқ вақт давомида дуо, тазарруъ ва такбирда бўлиши кераклиги. Албатта, қавм имомга қўшилиб туради.
7. Жамоат билан ийд намозига ўхшаш икки ракъат намоз ўқиш, Ҳанафий мазҳабида ийд намозига ўхшатиб қироатни ошкора қилинадию, аммо зиёда такбирлар айтилмайди. Бошқа мазҳабларда такбирлар ҳам айтилади. Қолган ҳамма нарсаларни худди ийд намоз каби бўлади.

Абдуллоҳ ибн Язийд ал-Ансорий, у билан бирга Баро ибн Озиб ва Зайд ибн Арқам розияллоҳу анҳумлар истисқога чиққанлар. Бас, у (Абдуллоҳ) минбарсиз, оёқда тик туриб истиффор айтди. Кейин икки раъат намоз ўқиди. Қироатни ошкоро қилди. Азон ҳам, иқома ҳам айтмади». Бухорий ривоят қилган.

Шарҳ: Ушбу ривоятда васф қилинаётган истисқо ҳодисасини олтмиш тўртинчи ҳижрий санада Куфада бўлиб ўтган. Ўша пайтда Абдуллоҳ ибн Язийд розияллоҳу анҳу Куфага Абдуллоҳ ибн Зубайр розияллоҳу анҳу

томонидан амир қилиб қўйилган эдилар. Ёғингарчилик бўлмаётганда, шаҳар четига чиқиб истисқо қилганлар. Мазкур икки улуғ саҳобийлар биргаликда Абдуллоҳ ибн Язийд розияллоҳу анҳунинг раҳбарликларида адо этилган истисқо намунаси бўлгани учун ҳам имом Бухорий буни ўз китобларида келтирганлар.

Ушбу ривоятдан олинган фойдалар:

1. Истисқога мусулмон, тақводор амир ва аҳли фазл кишилар бошчилик қилсалар яхши бўлиши.
2. Тик турган холда тавба-тазарруъ ила истиффор айтиш истисқо учун зарурлиги.
3. Истисқо намози икки ракъат бўлиши.
4. Истисқо намозида қироат ошкоро бўлиши.
5. Истисқо намозида азон ҳам, иқома ҳам бўлмаслиги. Бу намозга, жамоат намозга, деб даъват қилинади.

Аббод ибн Тамийм розияллоҳу анҳудан, у киши ўз амакиси розияллоҳу анҳудан: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламни истисқо қилгани чиққан кунлари кўрдим. Одамларга орқаларини қилиб, қиблага юзланиб дуо қилдилар. Сўнг ридоларини айлантирдилар. Кейин бизга имом бўлиб икки ракъат намоз ўқидилар. Ўша икки ракъатда қироатни ошкора қилдилар». Бешовлари ривоят қилган.

Ушбу ҳадисдан олинган фойдалар:

1. Имом қиблага қараб ихлос ила дуо қилиши, истисқо намозидан олдин бўлиши кераклиги. Бу ишда имомнинг орқасида турган қавм ҳам астойдил иштирок этиши лозим. Чунки, қиблага юзланиши дуонинг одоби ва қабул қилиниши шартларидан биридир.
2. Имом ридосини тескари қилиши кераклиги. Тескари, деганда одатда ўнг елкада турадиган тарафини чап елкага, чапдагисини ўнгга қилиб олиш тушинилади. Яна, этагини елкага, елкани этак томонга алмаштириш ҳам тушинилади. Истисқо ҳақидаги кўплаб ривоятларда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламни шундоқ қилганлири қайта-қайта ривоят қилинган. Бунда ҳозирги турган қурфоқчилик, қахатчилик ҳолимиз, томом ўзгарсин, деган ишорат бордир.
3. Истисқо намози икки ракъат бўлиши.

4. Истисқо намозида қироат ошкоро бўлши.

Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳеч бир дуода қўлларини юқорига кўтармас эдилар. Фақат истисқода қўлтиқлари оқи кўрингунча кўтарар эдилар». Бешовларидан фақат Термизий ривоят қилмаган.

Шарҳ: Демак, истисқо пайтида тазарруъ ва истижони энг юқори чўққига чиқариш керак экан. Дарҳақиқат, қурғоқчилик, сувсизлик катта мусибат. Бу балога гирифтор бўлган ўлкаларга ризқу-рўз камайиб, очарчилик бўлиб наботот, ҳайвонот ва инсоният олами ҳалокатга учрайди. Қурғоқчилик даҳшатли офат экани ҳаммага маълум. Бу балога вақти-вақти билан ҳар-бир ўлка дучор бўлиши мумкин. Бу ҳам Аллоҳ таолонинг синови.

Хўш, ушбу синовга одамлар қандай муносабатда бўладилар?

Бузуқ эътиқодли ўлкалар ва халқлар бузуқ муносабатда бўладилар.

Баъзилари турли бут ва санамларга, сохта худоларга қурбонликлар, хайр-эҳсонлар қилишга ўтадилар. Ҳатто инсонларни қурбон қилиш одатлари ҳам бўлган.

Худосизлик ҳукм сурган юртларда эса бу синов «табиат инжиқлиги», деб номланади. Ҳамда ўша «табиат инжиқлиги»ни «енгиш» учун «кураш» бошланади. Натижада мазкур «кураш» оқибатида йиллар ўтгандан кейин ўша юрт-эл бошига қурғоғчиликдан ҳам кўра қаттиқроқ бало офотлар ёғишини тажриба кўрсатди.

Исломда эса, ҳамма нарса Аллоҳдан, деб билинади. Турли бало-офотлар, жумладан қурғоқчилик ҳам Аллоҳнинг синови, бандаларга эслатма, огоҳлантириш, деб эътиқод қилинади.

Шунинг учун бошқа мусийбатли ҳолатлардаги каби, қурғоқчиликда ҳам, Аллоҳнинг ўзига илтижо қилинади. Турли услублар ила Аллоҳга муҳтожлик аломатлари кўрсатилади.

Шунинг учун ҳам истисқо намозига шаҳардан ташқарига, саҳрога чиқилади. Бутун аҳоли чиқади. Қари кишилар, беморлар, ёш болалар, ҳатто ҳайвонлар ва уларнинг болалари ҳам олиб чиқилади. Оналарни болаларидан ажратиб қўйиб турилади. Буларнинг ҳаммасида хору-зорлик аломати бордир. Мазкур тоифадаги кишилар қурғоқчиликдан энг кўп зарар тортадиган тоифалар бўлиши билан бирга уларнинг дуолари қабул

ҳамдир.

Имом Баззор қилган ривоятда:

«Эмузукли болалар, рукуъдаги обидлар ва ўтлоқдаги ҳайвонлар бўлмаганида устингизга азоб шундоқ ҳам қуйилар эдики!» дейилган.

Имом Бухорий қилган ривоятда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Фақат заифларингиз туфайлигина ризқлантириласизлар ва нусрат оласизлар», деганлар.

Имом ал-Ҳоким Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан қилган ривоятда:

«Сулаймон алайҳиссалом истисқо қилгани чиқдилар. Бас, чалқанча ётиб олиб, Эй, бор Худоё, албатта, биз сенинг махлуқларингиздан бир махлуқмиз. Биз Сенинг ризқингдан беҳожжат эмасмиз, деб дуо қилаётган чумолини кўрдилар. Шунда Сулаймон алайҳиссалом:

«Қайтинглар, батаҳқиқ, сиздан бошқанинг дуоси ила сероб бўлдингиз», дедилар», дейилган.

Ҳозир баъзи Ислом ўлкаларида истисқо намози амалда мавжуд. Лекин, баъзи бошқа Ислом юртларида, хусусан, Аллоҳнинг динидан ўзоқлашган юртларда бу намоз йўқ. Худосизлик ҳукм сурган юртларда эса, истисқо намозидан кейин серобчилик бўлиб, одамларга яхшилик етса, худога ишониб кетадилар, натижада биз худолик даражасидан тушиб қоламиз, деб ҳукмдорлар истисқо намози ҳақида ўйлашга ҳам ижозат бермаганлар.

Энди ўша ўлкаларда ҳозир ҳукм суриб турган турли бидъат хурофотлар ўрнига истисқо намозини Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг суннатларига мувофиқ жорий қилиш керак.

Истисқо хутбаси матни

Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади: «Одамлар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга ёмғир қаҳатчилигидан шикоят қилдилар. Бас, У зот минбар (ўрнатиш)га амр қилдилар. Намозгоҳга У зот учун (минбар) қўйилди. У зот одамлар ила чиқиладиган кунни ваъдалашдилар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қуёшнинг қоши кўринганда чиқдилар. Минбарга ўтириб, такбир айтдилар ва Аллоҳ азза ва жаллага ҳамд айтдилар. Сўнгра: «Албатта, сизлар диёрингиздаги қурғоқчиликдан

ва сиздан ёмғир ўз вақтидан кечикканидан шикоят қилдингиз. Батаҳқиқ, Аллоҳ азза ва жалла сизларни Унга дуо қилишга амр қилгандир ва дуоларингизни ижобат қилишга ваъда қилгандир», дедилар. Сўнгра: «Оламларнинг Роббиси Аллоҳга ҳамд бўлсин. У Раҳмони Раҳиймдир. Жазо кунинг эгасидир. Аллоҳдан ўзга илоҳи маъбуд йўқ. У нимани ирода қилса шуни қилур. Эй, бор Худоё, сен Ўзингдан бошқа илоҳу маъбуд йўқ зотсан! Сен беҳожатсан. Биз ҳожатмандмиз. Бизга нажот ёмғирини тушир. Бизга туширган нарсангни бир вақтгача қувват ва етуклик қилгин», дедилар.

Кейин икки қўлларини кўтардилар. Ҳаттоки икки қўлтиқлари оқи кўрингунча кўтардилар. Сўнгра одамларга орқаларини қилдилар ва ридоларини тескари қилдилар. Кейин одамларга юзландилар ва тушиб икки ракъат намоз ўқидилар.

Бас, Аллоҳ бир булут пайдо қилди. Момақалди роқ бўлиб, чақмоқ чақди. Сўнгра Аллоҳнинг изни ила ёмғир қуйди. У зот масжидларига келмасдан сел кета бошлади. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам одамларнинг тезлик билан панага қочаётганларини кўриб кулган эдилар, ақл тишлари кўриниб кетди. Кейин эса:

«Аллоҳ ҳар бир нарсага қодир эканлигига ва мен Аллоҳнинг бандаси ва Расули эканимга гувоҳлик берурман», дедилар». Абу Довуд ва Ибн Ҳиббон ривоят қилган. Ал-Ҳоким, саҳиҳ, деган.

Шарҳ: Ушбу ривоятда нафақат истисқо хутбаси матни балки, истисқо бошидан охирагача, ҳатто натижасигача батафсил васф қилинмоқда. Ушбу ривоятнинг ҳар бир сўзи фойдадан холи эмас. Лекин, аввалги ривоятлардан зикр қилинмаган фойдаларни қисқача эслаб ўтайлик:

1. Ислом давлати фуқароларнинг давлат раҳбарига қурғоқчиликдан шикоят қилиши жоизлиги.
2. Одамлар шикоят қилганда раҳбар жавоб чораси кўриши кераклиги.
3. Истисқо намозига олдиндан тайёргарлик кўриб, намозгоҳга минбар ўрнатиш. (бошқа керакли нарсаларни ҳам ҳозир қилиш). Вақтни олдиндан белгилаб қўйиш кераклиги.
4. Истисқо намозининг вақти қуёш чиққандан кейин бўл иши. Худди ийд намози вақти, истисқо намозига ҳам вақтдир.

5. Имом минбарга чиқиб такбир ва ҳамду сано айтмоғи лозимлиги. Уламоларимиз такбир, ийд хутбасида айтиладиган такбир каби бўлади, дейдилар.

Ҳанафий ва Моликий мазҳабларида такбир ўрнига истиффор айтиш яхши Чунки, мақом шунини тақозо қилади, деганлар.

6. Истиксо намози қисқа, одамларни дуо ва илтижога тарғиб қилишни, Аллоҳдан ёлбориб нажот ёмғири сўрашни ўз ичига олган бўлиши керак.

7. Истиксода қўлларни икки қўлтиқ ости кўрингунча баланд кўтариб илтижо ила дуо қилиш керак.

8. Имом қиблага юзланиб дуо қилиши ва ридосини тескари қилиб ёпиниши керак.

9. Кейин имом минбардан тушиб икки ракъат намозни одамлар билан ўқиши.

10. Истиксонини Аллоҳ дарҳол қабул қилиши Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳурматларидандир.

11. Одамларнинг тезлик билан панага қочишлари эса сабрсизликларидандир.

12. Истиксодан сўнг серобчилик бўлганда Аллоҳга шукр айтиш кераклиги. Ривоят охиридаги Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг айтган гувоҳликлари шунга далолат қилади.

Имом одамларнинг истиско ҳақидаги талабларига жавоб беради

Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Бир одам Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Жумада хутба қилиб турганларида ҳузурларига келиб: «Эй, Аллоҳнинг Расули, чорволар ҳалок бўлди, йўллар кесилди. Аллоҳга дуо қилинг!» деди. Бас, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам дуо қилдилар». Бошқа бир ривоятда:

«Бас, У зот қўлларини кўтариб:

«Эй, бор Худоё! Бизга нажот (ёмғири) бер! Эй, бор Худоё! Бизга нажот (ёмғири) бер! Эй, бор Худоё! Бизга нажот (ёмғири) бер!» дедилар. Бас, Жумадан жумагача ёмғирда қолишди. Шунда ҳалиги одам келиб:

«Эй, Аллоҳнинг Расули, уйлар йиқилди. Йўллар қирқилди. Чорполар ҳалок бўлди», деди.

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам:

«Эй, бор Худоё! Тоғлар ва адирлар устига, водийлар ичига ва дарахтлар ўсадиган жойларга», дедилар».

Бошқа бир ривоятда:

«Эй, бор Худоё! Атрофимизга, бизнинг устимизга эмас!» дедилар. Ўшанда, (булутлар) Мадинадан худди кийим ечилгандек суғурилиб кетди. Унинг атрофига ёға бошлади. Унга бир қатра ҳам ёғмай қўйди. Мадинага назар солсам, худди гул билан ўралган тошдек бўлиб турган экан».

Бешовларидан фақат Термизий ривоят қилмаган.

Шарҳ: Ушбу ривоятда истисқонинг яна бир тури ҳақида сўз кетмоқда. Бу турдаги истисқо Жума куни минбарда имомнинг дуо қилиши билан бўлади. Бу ҳадиси шариф ушбу бобдаги энг машҳур ҳадис ҳисобланади. Ундан кўплаб фойдалар олинади:

1. Кўпчилик фойдаси учун Жума хутбаси қилаётган имомга гапириш мумкинлиги.
2. Қурғоқчилик ва унинг туфайли келган зарарлар ҳақида шикоят қилиш мумкинлиги.
3. Аҳли солиҳ кишилардан дуо сўраш жоизлиги.
4. Имомга истисқо ҳақида шикоят қилинганда, Жума хутбаси ичида истисқо дуоси қилиши мумкинлиги.
5. Истисқо дуосини икки қўлни кўтариб туриб қилиш.
6. Дуони уч марта такрорлаш яхшилиги.
7. Зарарни даф қилиш ҳақидаги дуо таваккулга хилоф эмаслиги.
8. Пайғамбаримиз соллalloҳу алайҳи васалламнинг дуолари ўрнидан дарҳол қабул бўлиши.
9. Дуони одоб ила қилиш кераклиги. Пайғамбаримиз соллalloҳу алайҳи васалламнинг ёмғирни тўхтатишни эмас, керакли жойларга ёғдиришни сўрашлари шуни кўрсатади.